

Balkh International Journal of Social Science

ISSN – P 0000 -0000 E: 0000- 0000

Vol. N NO.1 2025

URL: <https://bjss.ba.edu.af/index.php/bjss>

دگرگونی در مواضع کشورهای جهان اسلام و بازیگران بین المللی نسبت به بحران غزه: رویکرد

گفتمانی و عملکرد سیاسی

Changes in the Positions of Islamic World Countries and International Actors Regarding the Gaza Crisis: A Discursive and Political Practice Approach

1. Abdullah Yaqubi¹

Teaching Assistant, Faculty of Law and Political Science, Balkh University

2. Sayed Mahdi Hussaini

Senior Teachig Assistant, Faculty of Law and Political Science, Balkh
University

Received: 04/7/2025 Accepted: 31/10/2025 Published: 04/12/2025

Abstract

The recent Gaza crisis, initiated by Palestinian resistance operations and the subsequent large-scale Israeli military response, represents a critical and complex phase of the Palestinian–Israeli conflict. This study examines the evolving positions of Islamic countries and international actors, focusing on how these shifts reflect broader political discourses and practices at regional and global levels. Using a qualitative formative analysis, the research analyzes political statements, diplomatic actions, media coverage, and public responses to identify patterns in state behavior and discourse. The findings indicate that initial international reactions, particularly from the United States and several European states, favored Israel unconditionally but shifted toward calls for restraint as civilian casualties and urban destruction increased. Islamic countries displayed diverse responses: Iran and its allies adopted confrontational policies, while Qatar and Saudi Arabia pursued mediation-oriented diplomacy. Social

¹. Email: abdullahyaqubi42@gmail.com

media and global public opinion played an unprecedented role in influencing political stances and diplomatic actions. The discussion highlights that the crisis has re-centered the Palestinian issue in Middle Eastern geopolitics, disrupted normalization trends between some Arab states and Israel, and demonstrated the fragmented nature of Islamic countries' positions. This diversity continues to hinder the formation of a unified Islamic response, illustrating the complexity of political alignment and discourse in contemporary international relations.

Keywords: Gaza crisis, Hamas, Israel, Islamic world, United States.

چکیده

بحران اخیر نوار غزه، که با آغاز عملیات گروه‌های مقاومت فلسطینی و واکنش نظامی گسترده اسرائیل شکل گرفت، یکی از پیچیده‌ترین و چندلایه‌ترین مقاطع منازعه فلسطین و اسرائیل را رقم زده است. واکنش‌های بین‌المللی، به‌ویژه از سوی ایالات متحده و برخی کشورهای اروپایی، در ابتدا مبتنی بر حمایت بی‌قید و شرط از اسرائیل بود؛ اما با افزایش بی‌سابقه تلفات غیرنظامیان و تخریب گسترده زیرساخت‌های شهری، این مواضع دستخوش تغییرات معنادار شد. کشورهای اسلامی نیز متناسب با منافع ملی و گاه رویکردهای ایدئولوژیک خود، سیاست‌های متفاوتی در قبال این بحران اتخاذ کردند. در این میان، فشار افکار عمومی جهانی، اعتراضات مردمی، فعالیت‌های رسانه‌ای و پیگیری سازمان‌های حقوق بشری نقشی اساسی در تعدیل گفتمان سیاسی و رفتار دیپلماتیک برخی کشورها ایفا نمود. پرسش اصلی این پژوهش آن است که چگونه تحول مواضع کشور های جهان اسلام و بازیگران بین‌المللی در قبال بحران اخیر غزه بر بازآرایی نظم سیاسی و ژئوپلیتیکی خاورمیانه تأثیر گذاشته است؟ پژوهش حاضر با بهره‌گیری از رویکرد تحلیل تکوینی و روش کیفی، به بررسی این تحولات پرداخته و می‌کوشد پیامدهای آن را در سطح منطقه‌ای و جهانی تبیین کند. یافته‌ها نشان می‌دهد که بحران اخیر موجب بازگشت دوباره مسئله فلسطین به مرکز معادلات خاورمیانه و توقف روندهایی چون عادی‌سازی روابط برخی کشورهای عربی با اسرائیل و تولید گفتمان‌های میان دو طرف چون مقاومت، عادی‌سازی، دفاع مشروع و... گردید. هم‌چنین، نقش بی‌سابقه رسانه‌های اجتماعی در بسیج افکار عمومی و فشار بر دولت‌ها، این بحران را از نمونه‌های پیشین متمایز ساخته است. در عین حال، تنوع مواضع جهان اسلام، از رویکرد تقابلی ایران و محور مقاومت تا سیاست‌های میانجی‌گرانه قطر و عربستان؛ استمرار چندصدایی و مانع اصلی در شکل‌گیری یک موضع واحد اسلامی را نشان می‌دهد.

کلمات کلیدی: اسرائیل، ایالات متحده، بحران غزه، جهان اسلام، حماس

۱. مقدمه

بحران غزه به عنوان یکی از پایدارترین منازعات خاورمیانه، همواره جایگاه مهمی در سیاست خارجی کشورهای اسلامی و در دستورکار قدرت‌های بین‌المللی داشته است. با این حال، در سال‌های اخیر و به ویژه در پی تحولات میدانی، دیپلماتیک و رسانه‌ای جدید، شاهد دگرگونی‌هایی در لحن، مواضع و اقدامات سیاسی کشورهای جهان اسلام و قدرت‌های فرامنطقه‌ای نسبت به این بحران هستیم. این تغییرات در سطوح مختلف، از گفتمان‌های رسمی تا کنش‌های دیپلماتیک و رسانه‌ای نمود یافته‌اند. در پی حملات هماهنگ گروه‌های مقاومت فلسطینی و واکنش نظامی گسترده اسرائیل، موجی از واکنش‌های بین‌المللی شکل گرفت. در مراحل نخست، کشورهای غربی به ویژه ایالات متحده و برخی دولت‌های اروپایی از اسرائیل حمایت کامل کردند و بر «حق دفاع مشروع» آن تأکید داشتند. اما با تشدید حملات اسرائیل و افزایش تلفات انسانی، به ویژه در میان غیرنظامیان فلسطینی، تغییر محسوسی در مواضع بسیاری از دولت‌ها و نهادهای بین‌المللی پدید آمد. در این میان، افکار عمومی جهانی، اعتراضات مردمی، فشار نهادهای حقوق بشری و فعالیت‌های رسانه‌ای نقشی اساسی در تغییر رویکرد دولت‌ها ایفا کردند. نتیجه این روند، گذار از حمایت مطلق از اسرائیل به درخواست آتش‌بس انسانی، کاهش درگیری‌ها و پیگیری احتمال ارتکاب جنایات جنگی بود.

تحولات اخیر نشان از دگرگونی عمیق‌تری در ساختار گفتمانی و سیاسی منطقه دارند. این تغییرات نه تنها بر تغییر برداشت‌های بین‌المللی نسبت به مقاومت فلسطینیان و بازتعریف روایت‌های موجود پیرامون عملکرد اسرائیل اثرگذار بوده است، بلکه بر بازآرایی نظم سیاسی و ژئوپلیتیکی خاورمیانه نیز تأثیر گذاشته است. تحقیق حاضر با تکیه بر نظریه گفتمان لاکلاو و موفه، تلاش دارد فرایند شکل‌گیری، تقابل و تحول گفتمان‌ها در قبال بحران غزه را تحلیل کرده و به این پرسش پاسخ دهد که چگونه دگرگونی مواضع کشورهای اسلامی و بازیگران بین‌المللی، بازتابی از تغییرات عمیق‌تر در مناسبات قدرت و هویت سیاسی در منطقه است. این تحقیق با تمرکز بر ابعاد سیاسی، هویتی و آینده‌پژوهانه بحران غزه، می‌کوشد خلأ موجود در مطالعات پیشین را که عمدتاً بر جنبه‌های امنیتی یا انسانی متمرکز بوده‌اند، برطرف سازد و تحلیلی جامع از تأثیر تحولات اخیر بر گفتمان و نظم نوین خاورمیانه ارائه دهد.

۲. روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق با رویکرد کیفی و روش تحلیل گفتمان بر مبنای چارچوب نظری لاکلاو و موفه، به بررسی دگرگونی مواضع بازیگران منطقه‌ای و بین‌المللی در قبال بحران غزه می‌پردازد. در این چارچوب، تغییر مواضع کشورها صرفاً واکنشی سیاسی تلقی نمی‌شود، بلکه بازتابی از تحولات عمیق در نظام‌های گفتمانی آنان است. تحقیق حاضر با تمرکز بر تضادهای ایدئولوژیک، پیوندهای فراملی و بازتولید منافع سیاسی، روند شکل‌گیری و بازتعریف گفتمان‌های حاکم بر سیاست خارجی کشورهای تأثیرگذار را تحلیل می‌کند. هدف آن، دستیابی به درکی منسجم از چگونگی بازآرایی مواضع و معانی سیاسی در

بستر بحران اخیر غزه است. داده‌ها به صورت اسنادی و کتابخانه‌ای گردآوری شده‌اند و همچنین، در نگارش و ارجاع‌دهی از سبک APA استفاده شده است.

۳. ادبیات و چارچوب نظری تحقیق

۳.۱. ادبیات تحقیق

۳.۱.۱. جهان اسلام: جهان اسلام از نظر جغرافیایی گستره‌ای وسیع را در بر می‌گیرد که بدنه اصلی آن به صورت مستطیلی از سواحل اقیانوس اطلس تا آسیای مرکزی امتداد یافته و کشورهای کوچکی که ترمانند آلبانی را نیز شامل می‌شود. این پهنه گسترده، به دلیل موقعیت راهبردی و تنوع طولی و عرضی، اهمیت جغرافیایی چشمگیری دارد و حدود ۲۲ درصد از خشکی‌های زمین را در بر می‌گیرد؛ به گونه‌ای که بخش‌های بزرگی از آسیا و آفریقا و نیز قسمت‌هایی از اروپا و آمریکا را شامل می‌شود. جهان اسلام با وسعتی بیش از ۳۱ میلیون کیلومتر مربع، حدود یک‌پنجم از خشکی‌های زمین را در بر می‌گیرد و امروزه بیش از ۵۰ کشور مستقل عضو «سازمان همکاری اسلامی» را شامل می‌شود. در میان این کشورها، ایران، عربستان سعودی، پاکستان، ترکیه، اندونزی و نیجریه از جایگاه محوری برخوردارند. این جهان پهناور میراث‌دار تمدن بزرگ اسلامی است که در قرون میانه نقش مهمی در پیشرفت علم، فلسفه، هنر و تجارت جهانی داشته است. در این چارچوب، مسئله فلسطین و شهر بیت‌المقدس به دلیل جایگاه تاریخی و دینی خود، اهمیت ویژه‌ای در میان کشورهای اسلامی دارد. وجود مسجدالاقصی به عنوان نخستین قبله مسلمانان، سبب شده است که موضوع فلسطین صرفاً جنبه سیاسی نداشته، بلکه بُعد هویتی و اعتقادی نیز پیدا کند. خاطرات تاریخی همچون فتح قدس در دوران خلیفه دوم و پیروزی صلاح‌الدین ایوبی، این پیوند را در حافظه جمعی مسلمانان تقویت کرده است. از این رو، پرداختن به مسئله فلسطین در جهان اسلام جایگاهی محوری و ماندگار دارد.

۳.۱.۲. اسرائیل: اسرائیل پس از پایان قیمومیت بریتانیا و اعلام استقلال در ۱۹۴۸ به عنوان بازیگری جدید در خاورمیانه پدیدار شد. از همان آغاز با مخالفت کشورهای عربی و مسئله آوارگان فلسطینی روبه‌رو گردید و منازعه‌ای شکل گرفت که تاکنون ادامه دارد. در دهه‌های بعد، جنگ‌های متعددی میان اسرائیل و اعراب رخ داد و در همین روند، ناسیونالیسم فلسطینی به تدریج تقویت شد. (Echoes, 2017). در عرصه داخلی، اسرائیل یک دموکراسی پارلمانی با اقتصادی پیشرفته در زمینه فناوری و نوآوری است. ترکیب جمعیتی متنوع، حضور عرب‌های فلسطینی در کنار اکثریت یهودی و اختلافات مذهبی و قومی، از ویژگی‌های پیچیده ساختار اجتماعی آن به‌شمار می‌رود. در سیاست خارجی، این کشور دارای روابط راهبردی با ایالات متحده و در عین حال درگیر تنش با حماس، حزب‌الله و ایران است. با وجود تلاش‌ها برای عادی‌سازی روابط با برخی کشورهای عربی، مسئله فلسطین همچنان اصلی‌ترین چالش اسرائیل باقی مانده است (Shamir, Oct 2024).

بحران غزه و واکنش‌های جهانی نشان می‌دهد که این مسئله فراتر از منطقه‌ای بوده و اهمیت بین‌المللی دارد. اسرائیل نه تنها اهداف نظامی کوتاه‌مدت دنبال می‌کند، بلکه در پی بازتعریف موازنه امنیتی خاورمیانه است، محدودسازی نقش ایران و گروه‌های همسو بخشی از این سیاست است. سیاست‌گذاران اسرائیلی بر این باورند که تحمیل راه‌حل‌های سیاسی یک‌جانبه محدود است، اما نمایش قدرت نظامی می‌تواند جایگاه کشور را در مذاکرات آینده تقویت کند و زمینه گسترش عادی‌سازی روابط با کشورهای عربی را فراهم سازد.

۲.۳. چارچوب نظری تحقیق

درک تحولات سیاسی، به‌ویژه در روابط بین‌الملل و بحران‌های منطقه‌ای، نیازمند فهم سازوکارهای تولید معنا، شکل‌گیری هویت‌های سیاسی و نحوه مفصل‌بندی مفاهیم کلیدی در گفتمان‌ها است. در این زمینه، نظریه گفتمان لاکلائو و موفه با رویکرد چارچوب پسا‌ساختارگرا تحلیل تحول گفتمان‌ها، هویت‌های سیاسی و فرآیند هژمونی را ممکن می‌سازد. ارنستو لاکلائو و شانتال موفه در اثر بنیادین خود، «هژمونی و استراتژی سوسیالیستی» (۱۹۸۵)، نظریه‌ای نوین درباره گفتمان سیاسی ارائه کردند که متأثر از پسا‌ساختارگرایی، گرامشی و تحلیل انتقادی زبان است. از دیدگاه آنان، گفتمان صرفاً مجموعه‌ای از واژگان نیست، بلکه نظامی از بازنمایی‌ها و روابط است که از طریق آن معنا ساخته شده و هویت‌ها و مواضع سیاسی شکل می‌گیرند. در این چارچوب، گفتمان میدان مبارزه‌ای برای تعریف و کنترل معنا به شمار می‌رود (هوارث، ۱۳۷۷). جهان اجتماعی تنها در چارچوب گفتمان‌ها قابل فهم است و خارج از آن حقیقت بنیادین مستقلی وجود ندارد. گفتمان‌ها گزاره‌های درست و نادرست را تولید کرده و نهادها و بازیگران اجتماعی را به عمل بر اساس این گزاره‌ها وادار می‌کنند. بازیگران سیاسی با بهره‌گیری از مفاهیم شناور یا تهی تلاش می‌کنند معنا را به نفع منافع خود تثبیت کنند. در این فرایند، مفاهیم نه ذات‌گرایانه، بلکه برساخته‌های گفتمانی هستند که در ساختار هژمونیک تثبیت می‌شوند (Albadarin, 2013).

شاخص‌های کلیدی در نظریه گفتمان لاکلائو و موفه:

الف- مفصل‌بندی^۲: فرایندی که در آن عناصر گفتمانی مختلف (مفاهیم، نشانه‌ها، واژگان) به شکلی خاص به یکدیگر پیوند می‌خورند تا یک گفتمان منسجم را شکل دهند. مفصل‌بندی تعیین می‌کند که مفاهیمی مانند «مقاومت» یا «تروریسم» چگونه در بافتار گفتمان کشور یا بازیگر خاصی معنا می‌یابند. از نظر لاکلاو و موفه، این مفصل‌بندی‌های سیاسی هستند که تعیین می‌کنند ما چگونه فکر و عمل کنیم. سیاست از نظر اینان معنایی عام دارد و "به حالتی باز می‌گردد که ما مداوماً به شیوه‌ای اجتماع را می‌سازیم که شیوه‌های دیگر را طرد می‌سازد. در واقع، مطابق دیدگاه آنها سیاست سازمان دادن به

² Articulation

جامعه به شیوه‌های خاص است به نحوی که شیوه‌های ممکن دیگر را نفی و طرد می‌سازد. بدین ترتیب گفتمان‌های مختلف ممکن است بر سر سازماندهی جامعه به شیوه خاص خودشان با هم به رقابت و مبارزه برخیزند. اما گاه به نظر می‌رسد فضای حاکم بر ما و رفتارهای اجتماعی ما چنان طبیعی هستند که امکان تصور جایگزینی برای وضع موجود غیر ممکن می‌گردد.

ب- دال مرکزی³: مفهومی محوری که پیرامون آن گفتمان شکل می‌گیرد و سایر مفاهیم را سازمان می‌دهد. در برخی گفتمان‌ها، مفاهیمی مانند «آزادی فلسطین»، «امنیت اسرائیل»، یا «صلح پایدار» ممکن است نقش دال مرکزی را ایفا کنند.

ج- هژمونی⁴: وضعیتی که در آن یک گفتمان موفق می‌شود معانی خاص خود را به عنوان معانی مسلط در جامعه تثبیت کند. هژمونی همواره موقتی و شکننده است و در معرض چالش گفتمان‌های رقیب قرار دارد. مانند «آزادی فلسطین»، «امنیت اسرائیل»، یا «صلح پایدار» ممکن است نقش گفتمان هژمونی را ایفا کنند.

د- مرزگذاری گفتمانی⁵: هر گفتمان با تعریف «خود» و «دیگری»، مرزهای معنایی و هویتی خود را ترسیم می‌کند. این امر در شکل‌گیری مواضع سیاسی نسبت به بحران‌ها بسیار حیاتی است (Dabirimehr, Fatmi, 2013).

در زمینه بحران غزه، کشورهای جهان اسلام و بازیگران بین‌المللی مواضع متفاوتی اتخاذ کرده‌اند که ریشه در گفتمان‌های سیاسی خاص آن‌ها دارد. برای مثال، برخی دولت‌های اسلامی، گفتمان مقاومت و دفاع از حقوق ملت فلسطین را مفصل‌بندی می‌کنند و «حماس» را به عنوان نماد مقاومت مشروع تلقی می‌کنند؛ در حالی که برخی دیگر، تحت تأثیر گفتمان‌های غربی، این گروه را ذیل مفهوم «تندرو» دسته‌بندی می‌نمایند. همین تفاوت در مفصل‌بندی مفاهیم، باعث دگرگونی در مواضع کشورها نسبت به بحران غزه شده است (Albadarin, 2013). همچنین، بازیگران بین‌المللی نظیر ایالات متحده، اتحادیه اروپا، و حتی برخی نهادهای بین‌المللی، از مفاهیمی چون «امنیت اسرائیل»، «حق دفاع مشروع»، یا «پایان خشونت» بهره می‌گیرند تا گفتمان خاص خود را هژمونیک کنند. در این میدان گفتمانی، «بحران غزه» به عنوان یک موضوع مناقشه‌برانگیز گفتمانی تبدیل به عرصه‌ای برای رقابت مفاهیمی شده است که هیچ‌کدام معنایی ثابت یا ذات‌گرایانه ندارند، بلکه در بستر گفتمان‌های مختلف، بار معنایی متفاوتی پیدا می‌کنند.

³ Master Signifier

⁴ Hegemony

⁵ Boundary Construction

از دیدگاه لاکلائو و موفه، تغییر مواضع سیاسی کشورها نشان‌دهنده جابه‌جایی در میدان هژمونیک گفتمان‌ها است. تحولات ژئوپلیتیک، تغییر ائتلاف‌های منطقه‌ای، فشار افکار عمومی، ظهور بازیگران جدید (مانند ترکیه، قطر یا مقاومت لبنان) و قدرت‌گیری رسانه‌های گفتمان ساز می‌تواند موجب دگرگونی در مفصل‌بندی‌های پیشین شوند. به‌عنوان مثال، کشورهایی که پیش‌تر مواضعی محافظه‌کارانه در قبال بحران غزه داشتند، ممکن است تحت فشار یا تغییر منافع منطقه‌ای، مفاهیم جدیدی وارد گفتمان خود کرده و مواضع خود را بازتعریف کنند؛ فرایندی که نظریه لاکلائو و موفه آن را با مفهوم «بازمفصل‌بندی گفتمانی» تحلیل می‌کند.

۴.زمینه: جنگ غزه و وضعیت قبل از جنگ

در اوایل اکتبر ۲۰۲۳، بازیگران بین‌المللی و تصمیم‌گیرندگان، حمله گروه‌های مقاومت فلسطینی به شهرک‌های اطراف نوار غزه را محکوم کردند. هم‌زمان، اسرائیل روایت سیاسی‌ای ارائه داد که به ادعای این کشور، مقاومت فلسطینی را با داعش مقایسه و اتهامات خشونت‌آمیز از جمله تجاوز، سربردن و کشتار کودکان را مطرح کرد. این روایت ابتدا توسط رهبران ایالات متحده و برخی کشورهای اروپایی پذیرفته شد، اگرچه برخی از جنبه‌های آن بعداً تعدیل شد (France24,28Oct,2023).

محکومیت بین‌المللی حمله فلسطینی‌ها ادامه داشت و سران و وزرای کشورهایمانند ایالات متحده، فرانسه، بریتانیا، آلمان، هلند و ایتالیا همبستگی خود را اعلام کردند. این حمایت‌ها بر حق اسرائیل برای دفاع از خود تأکید داشت و با کمک‌های نظامی و اقتصادی از سوی کشورهای به‌ویژه ایالات متحده و بریتانیا همراه شد. اسرائیل با تکیه بر این حمایت‌ها، حملات هوایی، دریایی، توپخانه‌ای و زمینی را علیه نوار غزه انجام داد و محاصره‌ای برای انزوا کردن این منطقه برقرار کرد (Rabaia,Jan 2024).

جنگ غزه جایگاه فلسطین را در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی دستخوش تحول کرده است. اسرائیل تلاش کرده مسئله فلسطین را از ثبات منطقه جدا کرده و این کشور را از حمایت کشورهای عربی منزوی کند، اما جنگ اخیر باعث بازگشت فلسطین به مرکز توجه سیاسی و عاطفی مردم منطقه شد. تظاهرات مردمی، اعتراضات در فضای واقعی و مجازی و تحریم‌های اقتصادی نشان‌های این همبستگی و حمایت گسترده هستند. یکی از نخستین پیامدهای این بحران، تعلیق روند عادی‌سازی روابط میان عربستان سعودی و اسرائیل بود که بازگشت به مذاکرات پیشین را با چالش مواجه کرده است. همچنین، رویکرد منطقه‌ای ایران مبتنی بر «محور مقاومت» دستخوش تغییر شده و نشان‌دهنده تعامل عملیاتی و واقع‌گرایانه در منطقه است، که متفاوت از تنش‌های جاری میان ایالات متحده، اسرائیل و نیروهای نیابتی مقاومت در یمن، لبنان، عراق و سوریه است (TRT Arabi,Nov 13,2023).

این منازعه در شرایط پیچیده ژئوپلیتیکی رخ داد و بار دیگر مسئله فلسطین و خاورمیانه را در کانون توجه بین‌المللی قرار داد. این رخداد در حالی صورت گرفت که تمرکز سیاست خارجی چهار بازیگر اصلی ایالات متحده، اتحادیه اروپا، روسیه و چین—بر جنگ اوکراین و تنش‌های دریای چین جنوبی معطوف بود و پس از آغاز ریاست جمهوری جو بایدن، خاورمیانه از اولویت‌های اصلی واشنگتن فاصله گرفته بود (France24, 28 Oct, 2023). با این حال، ایالات متحده به‌طور کامل از منطقه عقب‌نشینی نکرد و مجموعه اقداماتی برای حفظ ثبات منطقه‌ای اجرا کرد. این اقدامات شامل تقویت نقش بازیگران منطقه‌ای همسو، کاهش تنش‌های ناشی از بهار عربی (۲۰۱۰)، تقویت روند عادی‌سازی روابط برخی کشورهای عربی با اسرائیل و آغاز گفت‌وگوهایی برای احیای مسیرهای دیپلماتیک با ایران بود. با وجود این، مسئله فلسطین همچنان در سطح راهبردی در معادلات سیاسی منطقه باقی ماند (Rabaia, Jan, 2024).

مدیریت تحولات نوار غزه و نقش حماس از سیاست‌های آمریکا فراتر رفت و بازیگران منطقه‌ای فعال شدند؛ قطر به‌عنوان هماهنگ‌کننده و تأمین‌کننده مالی برجسته شد. اسرائیل با اقدامات امدادی محدود، از جمله صدور مجوز کار برای فلسطینی‌ها، ثبات نسبی در تعامل با غزه ایجاد کرد. جهاد اسلامی فلسطین در دو دور درگیری مستقل عمل کرد. در اروپا، شکاف رویکرد نسبت به اوکراین و غزه نشان‌دهنده استاندارد دوگانه در سیاست خارجی اتحادیه اروپا است (TRT Arabi, Nov 13, 2023). در تحلیل مواضع منطقه‌ای و بین‌المللی می‌توان سه سطح هم‌پوسته را مدنظر قرار داد: نهادهای رسمی دولتی، احزاب سیاسی و سطح مردمی. این سطوح در هر کشور با یکدیگر تعامل دارند و پویایی‌های داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی را شکل می‌دهند. قدرت نفوذ دولت، ساختار نظام سیاسی و شبکه منافع بر ماهیت این تعامل اثرگذار است. هدف این مقاله ارائه نمای کلی از ویژگی‌های این سطوح است و به تحلیل عمیق عوامل مؤثر نمی‌پردازد.

۵. منطقه: مواضع حمایتی متفاوت

نشست اضطراری کشورهای عربی و اسلامی در ریاض، در پی آغاز دور جدید درگیری‌ها در نوار غزه، نقطه عطفی در تعیین رویکردهای منطقه‌ای نسبت به فلسطین بود. این اجلاس با تمرکز بر ابعاد انسانی، حقوقی و سیاسی بحران، چارچوب اقدام مشترکی تدوین کرد. در بیانیه پایانی، شرکت‌کنندگان ضمن محکومیت محاصره نوار غزه، خواستار توقف فوری انتقال تسلیحات به اسرائیل شدند (Al-Jazeera, Nov 11, 2023). علاوه بر این، تلاش برای به کارگیری نهاد های حقوقی بین‌المللی نظیر شورای امنیت سازمان ملل، دیوان کیفری بین‌المللی و دیوان بین‌المللی دادگستری، در دستور کار کشور های عضو قرار گرفت. این رویکرد را می‌توان در چارچوب دیپلماسی چندجانبه و بهره‌گیری از ابزار های حقوقی برای مهار رفتار های ناقض حقوق بین‌الملل تحلیل کرد. طرح موضوع در مراجع مزبور

می‌تواند ناظر بر مفاهیم "پاسخگویی بین‌المللی"، "جرائم جنگی" و "مسئولیت حمایت"⁶ تفسیر شود (Wafa, Nov11, 2023).

تحلیل گفتمان بیانیه پایانی اجلاس، نشان‌دهنده مفصل‌بندی حول دال مرکزی «حفظ تمامیت سرزمینی فلسطین» است. دال‌هایی مانند «رد جابجایی اجباری»، «پیوستگی جغرافیایی» و «ابتکار صلح عربی» در یک زنجیره هم‌ارزی قرار گرفته و با استناد به اصول حقوق بین‌الملل و قطعنامه‌های سازمان ملل مشروعیت می‌یابند. در مقابل، مواضع بازیگران هم‌مرز مانند مصر و اردن حول دال مرکزی «ملاحظات امنیت ملی» شکل گرفته است. هرچند این گفتمان نیز ظاهراً دال «رد پروژه‌های آوارگی» را دارد، اما در زنجیره معنایی متفاوت، بر مدیریت تبعات امنیتی و جلوگیری از بی‌ثباتی منطقه‌ای تأکید می‌کند. برگزاری نشست جداگانه توسط مصر نمونه‌ای از کنش گفتمانی برای ایجاد تعادل بین همبستگی عربی-اسلامی و امنیت ملی است. این تفاوت در اولویت‌بندی دال‌ها، با تقدم «امنیت ملی» بر «همبستگی»، منجر به شکل‌گیری شکاف در میدان گفتمانی به ظاهر یکپارچه اجلاس شده و نمایانگر کشمکش برای هژمونی در تعریف و اولویت‌بندی مفاهیم کلیدی مدیریت بحران در منطقه است (Al-Jazeera, Oct 22, 2023). مواضع منطقه‌ای بازیگران خاورمیانه نسبت به جنگ غزه را می‌توان در چارچوب شبکه‌ای پیچیده از منافع ملی، ملاحظات امنیتی و اهداف ژئوپلیتیکی تحلیل کرد. دولت‌ها ترجیحات سیاست خارجی و هم‌سویی‌های استراتژیک خود را بر اساس تأثیر مستقیم و غیرمستقیم تحولات میدانی بر منافع ملی بازتعریف می‌کنند. این پویایی منجر به شکل‌گیری الگوی طبقاتی چهارگانه از دولت‌های منطقه‌ای شده که می‌تواند به‌عنوان گونه‌شناسی مواضع در قبال بحران مورد تحلیل قرار گیرد.

گروه نخست شامل کشورهایی مانند اردن، مصر و لبنان است که مستقیماً از پیامدهای انسانی، امنیتی و سیاسی جنگ تأثیر پذیرفته‌اند. در مصر و اردن، اصلی‌ترین نگرانی‌ها مربوط به جابجایی جمعیت فلسطینی و تضعیف ساختارهای نهادی دولت فلسطین است که پیامدهایی بلندمدت برای ثبات مرزها و هویت ملی دارد. در لبنان، مداخله محدود اما معنادار حزب‌الله تهدیدات امنیتی مستقیم ایجاد کرده است، ایران نیز به‌عنوان بازیگری کلیدی در حمایت از گروه‌های غیر دولتی مانند حماس و جهاد اسلامی، بر پیچیدگی معادله امنیت منطقه‌ای می‌افزاید.

گروه دوم شامل کشورهایی است که در تلاش‌های دیپلماتیک و میانجیگری فعال هستند، با نقش برجسته قطر در تسهیل ارتباطات، تبادل پیام‌ها، آزادی گروگان‌ها و مدیریت کمک‌های بشردوستانه. عراق و یمن نیز در این گروه قرار دارند، اما عمدتاً بر اساس هم‌سویی ایدئولوژیک و ژئوپلیتیکی در چارچوب محور مقاومت، مواضعی حمایتی از نیروهای ضد اسرائیلی اتخاذ کرده‌اند (Wafa, Dec8, 2023).

⁶ Responsibility to Protect

گروه سوم شامل بازیگران کلیدی دیپلماسی منطقه‌ای مانند عربستان سعودی و امارات است که به دنبال تثبیت موقعیت استراتژیک خود پس از بحران هستند. این کشورها ضمن حمایت نمادین از فلسطینیان، نقش میانجی متعادل را ایفا می‌کنند. دیگر کشورهای عربی و ترکیه نیز با مشارکت محدود، از طریق ابزارهایی مانند حمایت رسانه‌ای، کمک‌های بشردوستانه و گفتمان انتقادی نسبت به اسرائیل همبستگی نشان داده‌اند. این تعاملات بر ابتکارات دیپلماتیک جنگ تأثیر گذاشته و شامل هیئت‌های دیپلماتیک برای حمایت از آتش‌بس و کمک‌های بشردوستانه بوده است (Ibid).

۶. ایالات متحده: بازیگر فعال در جنگ

تا اواسط دسامبر ۲۰۲۳، اسرائیل از طریق ۲۳۰ هواپیما و ۲۰ کشتی باری آمریکایی کمک‌های نظامی دریافت کرد که شامل بیش از ۱۰ هزار تن سلاح و تجهیزات نظامی و ۲.۸ میلیارد دلار خرید نظامی از ایالات متحده بود. پاسخ ایالات متحده از آغاز بحران سریع و رسمی بود و حمایت گسترده‌ای از اسرائیل ارائه داد (Youm7, Dec26, 2023). این حمایت شامل دیدارهای سطح بالا از جمله رئیس‌جمهور بایدن، وزیر خارجه و دفاع، روسای ستاد و واحدهای دریایی، همراه با کمک‌های نظامی و فنی بی‌سابقه بود. هدف ایالات متحده، بازگرداندن ثبات منطقه‌ای و حفظ توانمندی‌های خود در بحبوحه رقابت با چین و درگیری با روسیه بود و مستلزم تقویت چهره و دکترین رزمی ارتش اسرائیل شد.

کمک های ایالات متحده آمریکا به اسرائیل

قانون	تأمین نظامی خارجی	مالی	دفاع موشکی	دفاع موشکی	سایر موارد
قانون 118-50 P.L. ، بخش - A قانون کمک های اضافی امنیت اسرائیل، ۲۰۲۴	۳,۵ میلیارد دلار	۴ میلیارد دلار	۱,۲ میلیارد دلار	ندارد	
قانون 118-47 P.L. ، قانون تخصیص بودجه ترکیبی ۲۰۲۴	۳,۳ میلیارد دلار	۵ میلیارد دلار	ندارد	۹۵.۵۰ میلیون دلار	
قانون 118-42 P.L. ، قانون تخصیص بودجه ترکیبی ۲۰۲۴	ندارد	ندارد	ندارد	۱۳ میلیون دلار	
جمع کل	۶,۸ میلیارد دلار	۴,۵ میلیارد دلار	۱,۲ میلیارد دلار	۱۰۸.۵۰ میلیون دلار	

منبع : Congress.gov

پیوند استراتژیک ایالات متحده و اسرائیل ناشی از هم پوشانی عوامل نظامی، امنیتی، ژئوپلیتیکی، فرهنگی و اقتصادی است که به شکل گیری اتحاد ساختاری منجر شده است. این اتحاد بر پایه محاسبات امنیت ملی، نقش اسرائیل در سامانه های اطلاعاتی و امنیتی منطقه ای و موقعیت ویژه آن در معماری امنیتی آمریکا در خاورمیانه استوار است. همچنین، عوامل فرهنگی مانند روایت دموکراسی لیبرال، حقوق مدنی، انسجام ایدئولوژیک-مذهبی و نقش نهادهای لابی ها و پیوندهای اقتصادی، بنیادهای این اتحاد را تقویت می کند (Rossinow, Nov 29, 2023).

بازگشت دونالد ترامپ به ریاست جمهوری در ۲۰۲۵ نقطه عطفی در روابط ایالات متحده و اسرائیل محسوب می شود. پیوند مستحکم دو کشور که بر منافع ژئوپلیتیکی، هم پوشانی ایدئولوژیک و تعاملات امنیتی استوار است، در دوره دوم ترامپ وارد مرحله ای تازه شد. وی با تداوم سیاست های یک جانبه گرایانه، بر تقویت اتحاد استراتژیک با اسرائیل تأکید کرده و آن را بخشی جدایی ناپذیر از سیاست خاورمیانه ای آمریکا بازسازی کرده است (OCHA, 2023). در فوریه ۲۰۲۵، ترامپ طرحی برای کنترل نوار غزه و تبدیل آن به منطقه ای اقتصادی-توریستی موسوم به «ریویرا خاورمیانه» ارائه کرد که شامل تخلیه جمعیت فلسطینی و پاک سازی منطقه بود. این پیشنهاد با واکنش های شدید بین المللی مواجه شد و دبیرکل سازمان ملل آن را مصداق «پاک سازی قومی» دانست. با وجود مخالفت جهانی، دولت ترامپ و نخست وزیر اسرائیل از آن حمایت کردند، در حالی که کشورهای عربی و نهادهای

حقوق بشری با آن مخالفت کردند و تنش‌های دیپلماتیک و شکاف‌های داخلی در آمریکا را تشدید نمود (Carlo, 2024).

در دوره دوم ترامپ، سیاست خارجی ایالات متحده بر تقویت اتحاد راهبردی با اسرائیل متمرکز بود، اما با چالش‌های داخلی و بین‌المللی مواجه شد. تضاد میان اولویت‌های کاخ سفید و خواست‌های جامعه مدنی، همراه با واکنش نهاد‌های بین‌المللی، تصویری پیچیده از رویکرد آمریکا در بحران فلسطین-اسرائیل ایجاد کرد. در پاسخ به تشدید بحران انسانی در غزه، واشنگتن تلاش کرد با ارسال کمک‌های بشر دوستانه و مدیریت خروج غیرنظامیان، تعادلی میان اتحاد با اسرائیل و فشارهای جهانی برقرار کند (RT, 2024). تحلیل‌گفتمان آمریکا در بحران غزه نشان می‌دهد دو گفتمان درونی وجود دارد: گفتمان مسلط حول «حق دفاع مشروع اسرائیل» با تأکید بر همپیمانی استراتژیک و منافع امنیتی، و گفتمان فرعی متمرکز بر «انتقاد از تلفات غیرنظامیان» که هنوز ضعیف است. در کنگره، منتقدان با برجسب «ضد جنگ» مواجه شده و فضای سیاسی محدود شده است. گسترش درگیری و ظهور مفاهیم جدید مانند «هزینه‌های مالی» و «تقویت بازیگران غیردولتی»، امکان بازمفصل‌بندی و تغییر موازنه گفتمانی را ایجاد کرده و نشان می‌دهد که میدان گفتمانی آمریکا از ثبات هژمونیک به بحران گفتمانی در حال گذار است، اگرچه هنوز هژمونی جدید تثبیت نشده است (ACRPS, 2023).

در سطح منطقه‌ای، تهدیدات امنیت دریایی و حملات به ناوهای آمریکایی نشان می‌دهد که اوضاع می‌تواند با کاهش هماهنگی واشنگتن-تل‌آویو یا اقدامات غیرمنتظره بازیگران غیردولتی به سرعت تشدید شود. با وجود اظهارات مقامات آمریکایی درباره «اقتدار فلسطینی مؤثر»، مواضع رسمی همچنان در چارچوب محاسبات راهبردی و سیاست داخلی شکل می‌گیرد. این گفتمان دوگانه، بازتاب بن‌بست سیاست‌گذاری آمریکا در بحران فلسطین-اسرائیل است. سیاست‌های بریتانیا نیز عمدتاً همسو با ایالات متحده بوده است (RT, 2024). بریتانیا از طرح آمریکا برای برقراری آتش‌بس‌های انسانی به منظور تسهیل کمک‌های بشردوستانه و آزادی گروگان‌ها حمایت کرد. این جنگ باعث ایجاد دو قطبی اجتماعی قابل توجه شد و در لندن تظاهرات هفتگی گسترده‌ای با محوریت آتش‌بس و همبستگی با فلسطینیان برگزار شد که از بزرگ‌ترین تجمعات مردمی معاصر در بریتانیا و اروپا بود (ACRPS, 2024). این تظاهرات پیامد‌های سیاسی مهمی نیز داشت؛ از جمله برکناری وزیر کشور بریتانیا، سوئلا براورمن، که به دلیل انتقاد از پلیس به خاطر عدم برخورد شدید تر با معترضان و توصیف این تجمعات به عنوان بروز «نفرت»، تحت فشار قرار گرفت. با وجود فشارهای داخلی و اعتراضات گسترده، مواضع رسمی دولت بریتانیا تغییر نکرد و همچنان از سیاست‌های حمایت از اسرائیل و همکاری نزدیک با ایالات متحده دفاع نمود (RT, 2023).

۷. موضع اروپا و تحول آن:

در اروپا، مواضع اولیه عمدتاً همسو با ایالات متحده بود، هرچند پس از وقایع ۷ اکتبر، تأکید بر رعایت قوانین بین‌المللی بشردوستانه افزایش یافت. عادل عطیه هشدار داد که اسرائیل این هماهنگی را تأیید ضمنی اقدامات خود تلقی می‌کند. جوزپ بورل نیز به چالش استانداردهای دوگانه اتحادیه اروپا در مدیریت بحران‌های اوکراین و فلسطین اشاره کرد (Gordon, Oliva, Dec 11, 2023). اخیراً اتحادیه اروپا بر تسهیل کمک‌های بشر دوستانه به نوار غزه از طریق گذرگاه‌های امن تمرکز کرده و در بحث‌های مربوط به آینده این منطقه پس از جنگ مشارکت فعال داشته است. همچنین، این نهاد شهرک‌سازی و خشونت‌های شهرک‌نشینان در کرانه باختری را محکوم کرده و سیاست خود را در چارچوب تحولات خاورمیانه تنظیم نموده است (France 24, 2024).

بورل اصول راهنمایی را که سیاست اتحادیه اروپا را شکل می‌دهند، چنین تبیین کرد:

الف؛ رد هرگونه آوارگی اجباری فلسطینی‌ها،

ب؛ مخالفت با الحاق سرزمین‌های نوار غزه توسط اسرائیل،

ج؛ امتناع قاطعانه از تلاش‌های جدا سازی نوار غزه از آرمان‌های ملی فلسطین (Borrell, 2024).

مواضع اتحادیه اروپا عمدتاً با ایالات متحده همسو است، اما از اقتدار موقت فلسطین در غزه و چشم‌انداز راه‌حل سیاسی مبتنی بر مشارکت کشورهای عربی و اتحادیه اروپا حمایت می‌کند. بورل تأکید کرده که «بدون تشکیل کشور فلسطین، صلح و امنیت اسرائیل تحقق نخواهد یافت». با این حال، اختلافات داخلی و ساختار پیچیده تصمیم‌گیری مانع از تدوین سیاست واحد شده و اقدامات اروپا بیشتر محدود به اصول کلی و کمک‌های اقتصادی اضطراری، از جمله برنامه ۱۱۸ میلیون دلاری، باقی مانده است (Wafa, 2024). در سطح ملی، کشورهای اروپایی مواضع متنوعی داشته‌اند. بلژیک، به‌عنوان رئیس دوره‌ای اتحادیه اروپا، خواستار ممنوعیت ورود گروه‌های افراطی اسرائیلی و محکومیت مجازات دسته‌جمعی در غزه شده و حمایت خود را از تحقیقات دادگاه کیفری بین‌المللی اعلام کرده است (Arabi TV, Dec 22, 2023). از سوی دیگر، اسپانیا، که ریاست دوره‌ای آینده اتحادیه اروپا را بر عهده خواهد داشت، موضع متفاوتی دارد؛ نخست وزیر پدرو سانچز^۷ قصد به رسمیت شناختن کشور فلسطین را اعلام کرده و خواستار آتش بس فوری و محکومیت کشتار فلسطینی‌ها شده است. علاوه بر این، ایون بلارا^۸، وزیر سابق حقوق اجتماعی، اتحادیه اروپا را به استفاده از استاندارد‌های دوگانه متهم کرده و خواستار تحریم‌های سخت‌گیرانه علیه اسرائیل به دلیل «پاک‌سازی قومی» برنامه‌ریزی شده، شده است. این مواضع در فضای عمومی اسپانیا بازتاب داشته و اعتراضات گسترده‌ای علیه حملات اسرائیل

⁷ Pedro Sánchez

⁸ Ione Bellara

برگزار شده است. با وجود تفاوت های داخلی در پارلمان، موضع اسپانیا نمایانگر تعهدی جدی به حل و فصل وضعیت پیچیده منطقه ای است (Al-Awsat, Oct 9, 2023).

۸. افکار عمومی در ایالات متحده و اروپا:

در سطح افکار عمومی ایالات متحده و اروپا، جنگ جاری موجی از همبستگی مردمی ایجاد کرده است. در آمریکا، صدها تظاهرات برای فشار بر تصمیم گیرندگان جهت توقف حمایت مالی و نظامی از اسرائیل و اتخاذ موضع متعادل تر با توجه به حقوق فلسطینیان برگزار شده است (Al-Jazeera, Oct 8, 2023). این تظاهرات توسط مجموعه ای از نهادها و سازمان های حامی فلسطین، از جمله «دانشجویان برای عدالت در فلسطین» (SJP)، «جنبش جوانان فلسطین» (PYM)، «شبکه جامعه فلسطینی ایالات متحده» (USPCN)، «صدای یهودی برای صلح» (JVP)، «جنبش اکنون» (INN)، «حزب سوسیالیسم و آزادی» (PSL)، «ائتلاف بازگشت»، «کمپین ایالات متحده برای حقوق فلسطین» (USCPR)، «مریلند ۲ فلسطین» و «در طول زندگی ما» (WOL) «سازمان دهی و هماهنگی» شده اند. همکاری این سازمان ها منجر به برگزاری تظاهرات گسترده و تأثیرگذاری شده است که نمونه بارز آن، تجمع ۴ نوامبر است که به عنوان بزرگ ترین نمایش حمایت از آرمان فلسطین در تاریخ معاصر ایالات متحده شناخته می شود. علاوه بر این، ایستگاه های قطار نیویورک و شیکاگو شاهد تظاهراتی بودند که جریان حمل و نقل را مختل کردند. همچنین تجمعاتی مقابل مقر حزب دموکرات و کنگره برگزار شد که با هدف جلوگیری از ارسال محموله های تسلیحاتی از بندر اوکلند کالیفرنیا به اسرائیل صورت گرفت (MEM, Oct 15, 2023). در اروپا، جنبش تحریم، بایکوت و تحریم اسرائیل (BDS) نقش مهمی در تقویت همبستگی با فلسطین ایفا می کند، به ویژه در بریتانیا که گروه هایی مانند «کمپین همبستگی فلسطین» (PSC) که از سال ۱۹۸۲ فعال است، حضور فعالی دارند. این سازمان عضو «هماهنگی اروپایی کمیته ها و انجمن ها برای فلسطین» (ECCP) است که به عنوان شبکه ای هماهنگ کننده در سطح قاره اروپا فعالیت می کند و متشکل از ۴۳ عضو از ۱۸ کشور مختلف اروپایی است (Lons, 2023).

سازمان های وابسته به ECCP، در هفته های اخیر، میلیون ها نفر را در تظاهرات گسترده شرکت داده و در پایان هر هفته خواستار فشار بر اسرائیل برای توقف کامل جنگ، تحریم ها، محاکمه به اتهام جنایات جنگی و ممنوعیت صادرات سلاح به این کشور شده اند (PBS, Nov 16, 2023). با وجود این همبستگی گسترده، ساختار حمایت از آرمان فلسطین در هر دو حوزه ایالات متحده و اروپا با بحران های ساختاری و عملکردی متعددی مواجه است که مانع از شکل گیری همبستگی پایدار و راهبردی می شود (Al-Jazeera, Nov 4, 2023).

۹. واکنش های جهان اسلام به جنگ غزه

بر اساس نظریه لاکلائو و موفه، بحران غزه یک «عرصه گفتمانی» است که در آن روایت های رقیب برای هژمونیک کردن معنا در حال رقابت اند. یک گفتمان، بحران را حول «امت اسلامی»، «عدالت خواهی» و «مقاومت» مفصل بندی می کند و مرز هویتی «خود» و «دیگری» را مشخص می سازد، در حالی که گفتمان دیگر بر «منافع ملی»، «ثبات منطقه ای» و «عملگرایی» تأکید دارد و «دیگری» را به عنوان بازیگری در صحنه منطقه ای و بین المللی تعریف می کند. این تحلیل به تقابل های هویتی و ژئوپلیتیکی این گفتمان ها در مواضع کشورهای اسلامی می پردازد.

۱.۹. مصر: موضع مصر نسبت به حملات اسرائیل به غزه چندوجهی است. بر اساس اعلام

رئیس جمهور السیسی در ۲۱ اکتبر، این موضع شامل سه هدف اصلی است: تلاش های دیپلماتیک برای آتش بس، ارسال کمک های بشردوستانه و پیگیری آزادی اسرا (Rabaia, Jan 2024). مصر به صراحت اعلام کرده است که کوچاندن اجباری فلسطینیان و انتقال آنان به کشورهای ثالث پذیرفتنی نیست و بازسازی غزه باید بدون خروج هیچ فلسطینی از سرزمین خود انجام شود (International Crisis Group, Nov, 2023).

۲.۹. اردن: حملات اسرائیل به غزه باعث خشم گسترده اردنی ها شده و هزاران نفر در اعتراض به

کشتار فلسطینیان در خیابان ها تجمع کرده اند. بسیاری برای اولین بار در چنین اعتراضاتی شرکت کرده و با انتقاد از حمایت غرب از اسرائیل، نابرابری در بازنمایی رسانه ای فلسطینیان را برجسته می کنند (Matar, Feb, 2025).

۳.۹. لبنان: لبنان در جنگ غزه موضع حمایت از فلسطینیان اتخاذ کرد و حزب الله با شلیک

موشک به شمال اسرائیل و فشار بر مرزهای جنوبی در کنار حماس فعال شد. درگیری ها در مزارع شبعاء و عملیات فرامرزی باعث تلفات دو طرف شد و در اواخر ۲۰۲۴، اسرائیل رهبر حزب الله، سید حسن نصرالله، را هدف حمله قرار داد و عملیات زمینی علیه این گروه را در جنوب لبنان آغاز کرد (International Crisis Group, Nov, 2023).

۴.۹. حوثی های یمن: حوثی های یمن (انصارالله) در جنگ غزه موضع حمایتی قوی از فلسطینیان

اتخاذ کرده و بخشی از محور مقاومت به رهبری ایران هستند. بیانیه ها و اقدامات آن ها حول مفاهیمی مانند «حمایت از فلسطین»، «مقابله با اسرائیل» و «تضاد با ارزش های غربی» شکل گرفته و مرز هویتی میان خود و «دیگری» ترسیم می شود. براساس گفته های منابع رسمی، رهبران حوثی با محکوم کردن حملات اسرائیل، از مردم فلسطین حمایت کرده و به صورت عملی با شلیک موشک و پهپاد به اهداف اسرائیلی و متحدان آن مشارکت دارند، از جمله حملات به کشتی های تجاری در تنگه باب المندب و دریای سرخ از نوامبر ۲۰۲۳. این حملات بخشی از تاکتیک فشار چند جبهه ای توسط جنبش های همسو با ایران در سراسر منطقه (مانند حزب الله و مقاومت اسلامی در عراق) است تا جامعه بین المللی را وادار

کند که اسرائیل را به اعلام آتش بس در غزه وادار کند. با انجام این کار، حوثی‌ها قصد دارند به عنوان عضوی تعیین‌کننده در «محور مقاومت» دیده شوند، نه یک گروه جنگنده در میان بسیاری از یمن (Dacey, Bianco, Lovatt, Mar 2024). علاوه بر این، حوثی‌ها از طریق رسانه‌های خود و در سخنرانی‌ها، حمایت‌های مردمی را از فلسطین تقویت کرده و تلاش کرده‌اند تا توجه جامعه بین‌المللی را به بحران غزه جلب کنند (Matar, Feb, 2025).

۵.۹. ایران: ایران به عنوان یکی از بازیگران مهم منطقه‌ای، همواره حمایت خود از مردم فلسطین و گروه‌های مقاومت علیه اسرائیل را حفظ کرده است. این کشور از زمان شکل‌گیری حزب‌الله لبنان و حماس، روابط و همکاری‌های مستمری با آن‌ها داشته و خود را حامی اصلی فلسطینیان در برابر اقدامات اسرائیل معرفی می‌کند. با وجود حمایت طولانی‌مدت ایران از حماس، این کشور نسبت به پیامدهای منطقه‌ای حملات گسترده اسرائیل در غزه هشدار داده و رهبر انقلاب اسلامی ایران در اول اکتبر ۲۰۲۴ تأکید کرده‌اند که «جهان اسلام موظف به حمایت از فلسطینیان است و ان‌شاءالله از آن‌ها حمایت خواهد شد» (Khamenei, IR, Oct, 2023).

۶.۹. عراق: از ۷ اکتبر، شبه‌نظامیان عراقی تحت حمایت ایران بیش از ۱۷۰ حمله به پایگاه‌های آمریکایی در عراق و سوریه انجام داده‌اند. این گروه‌ها که عضو محور مقاومت هستند، علیه حضور آمریکا در منطقه و در حمایت از فلسطین فعالیت می‌کنند. با توجه به درگیری غزه و تقویت موقعیت سیاسی شبه‌نظامیان، احتمال ادامه حملات حتی در صورت اجرای آتش‌بس دائمی در غزه وجود دارد و فشار داخلی بر دولت عراق برای کاهش حضور آمریکا افزایش یافته است (Rudolf, Dec, 2024).

۷.۹. ترکیه: پس از حملات ۷ اکتبر ۲۰۲۳ حماس و پاسخ نظامی اسرائیل به غزه، ترکیه به‌طور فعال در عرصه دیپلماتیک وارد شد. این کشور که پیشینه حمایت از حقوق فلسطینی‌ها و نقد سیاست‌های اسرائیل را دارد، مواضع خود را علیه حملات اسرائیل اعلام کرد و رئیس‌جمهور اردوغان در ۲۶ اکتبر سخنرانی نمود: «حملات اسرائیل به غزه مدت‌هاست که از حد دفاع از خود فراتر رفته و به ظلم آشکار، کشتار و بربریت تبدیل شده است» (International Crisis Group, Nov, 2023).

۸.۹. قطر: قطر در بحران غزه نقش فعال داشته و پس از حملات ۷ اکتبر حماس، از فلسطینی‌ها و حق دفاع آن‌ها حمایت کرد. این کشور با روابط نزدیک با گروه‌های فلسطینی و جایگاه دیپلماتیک خود، به‌عنوان میانجی وارد مذاکرات صلح شد و با ارائه کمک‌های مالی و انسانی، آتش‌بس‌های موقت و توقف درگیری‌ها را تسهیل کرد. قطر همچنین خواستار پایان فوری حملات اسرائیل و رعایت قواعد حقوق بشردوستانه شد (Cengiz, Battaloglu, Qawasmi, Nov, 2024). قطر به‌عنوان حامی حقوق فلسطینی‌ها، در مجامع بین‌المللی خواستار آتش‌بس فوری و کمک‌های انسانی به غزه شد و به‌طور فعال از پروژه‌های بشردوستانه حمایت مالی می‌کند تا فشار اقتصادی بر ساکنان کاهش یابد.

۹.۹. پاکستان: پاکستان به عنوان یکی از کشورهای جهان اسلام، حملات اسرائیل به غزه را شدیداً محکوم کرد و از حق دفاع فلسطینی‌ها حمایت نمود، اسرائیل را به نقض حقوق بشر و قوانین بین‌المللی متهم و اقدامات آن را تجاوز و نسل‌کشی توصیف کرد. بیانیه رسمی این کشور: «پاکستان تجاوز نظامی اسرائیل به شهر رفح در غزه و ویرانی و کشتار مردم فلسطین را نسل‌کشی آشکار خوانده و آن را محکوم می‌کند» (Ministry of Foreign Affairs PK, 2024). پاکستان در مجامع بین‌المللی و سازمان ملل متحد بارها از اقداماتی برای توقف فوری حملات و اعمال فشار بر اسرائیل برای پایان دادن به خشونت‌ها خواستار شد.

۱۰.۹. افغانستان: امارت اسلامی افغانستان نیز به طور قوی به حملات نظامی اسرائیل به غزه واکنش نشان داد و آن را به شدت محکوم کرد. امارت اسلامی افغانستان در بیانیه رسمی خود بر حق مقاومت فلسطینی‌ها تأکید کرده است:

«با تأسف آگاه می‌شویم که موج تازه‌ی ظلم صهیونیستان و غاصبان اسرائیلی بر مسلمانان مظلوم فلسطینی آغاز شده است. خانه‌های مردم در مناطق فلسطین به زور غصب می‌شود و نمازگذاران در مسجد اقصی و مسجد صخره از سوی عساکر ظالم اسرائیلی مورد شلیک و حملات قرار گرفته‌اند. امارت اسلامی این ظلم و وحشت را به شدیدترین الفاظ تقبیح می‌کند» (الاماره دری، ۸، ۲۰۲۱).

۱۱.۹. عربستان سعودی: عربستان سعودی پس از عملیات حماس در ۷ اکتبر، اقدامات اسرائیل در غزه را علناً انتقاد کرد و ضمن حمایت انسانی و مالی از فلسطینیان، فشار سیاسی از طریق نهادهای بین‌المللی اعمال نمود. این کشور بر وحدت مسلمانان و گسترش حمایت‌های عربی و اسلامی تأکید داشته و میزبان سه نشست فوق‌العاده عربی-اسلامی برای پایان دادن به جنگ بود. عربستان از محکومیت عملیات حماس خودداری کرده و همچنان بر راه‌حل دو دولتی پایبند است (The Arab Center for Research and Policy Studies, May, 2024).

۱۲.۹. اندونزی: اندونزی، به عنوان بزرگ‌ترین کشور مسلمان جهان، همواره از مردم فلسطین حمایت کرده و علاوه بر اقدامات سیاسی، در سطح بین‌المللی نیز از حقوق آنان دفاع نموده است. رئیس‌جمهور جوکو ویدودو حملات اسرائیل به غزه را محکوم کرده و بر حمایت کشورش از فلسطینیان تأکید کرده است:

«اندونزی ساکت نخواهد ماند تا زمانی که تلفات غیرنظامیان همچنان به شمار می‌رود و شاهد بی‌عدالتی‌های جاری علیه مردم فلسطین هستند. اندونزی همراه با سازمان همکاری اسلامی پیامی قوی به جهان ارسال می‌کند که از تشدید درگیری جلوگیری کند، خشونت را متوقف کند، بر مسائل انسانی متمرکز شود و ریشه مشکلات یعنی الحاق فلسطین توسط اسرائیل را حل کند» (Cabinet Secretariat of the Republic of Indonesia, Oct, 2023).

۱۰. پیشنهادات برای تحقیقات آینده

۱- تحلیل نقش رسانه‌های اجتماعی و دیپلماسی عمومی در تغییر مواضع دولت‌ها نسبت به بحران‌های مشابه؛

۲- مطالعه تطبیقی مواضع کشورهای اسلامی در قبال بحران‌های مختلف (مانند غزه، یمن، سوریه) برای شناسایی الگوهای رفتاری پایدار؛

۳- بررسی تأثیر بحران غزه بر روند عادی‌سازی روابط اعراب و اسرائیل و آینده طرح‌های صلح منطقه‌ای؛

۴- تحلیل نقش بازیگران غیردولتی (مانند حزب‌الله، حوثی‌ها) در تغییر معادلات امنیتی خاورمیانه پس از بحران غزه.

۱۱. مناقشه

یافته‌های تحقیق مبتنی بر چارچوب لاکلائو و موفه نشان می‌دهد بحران غزه باعث بازمفصل‌بندی در میدان گفتمانی سیاست بین‌الملل شده است. در بازیگران غربی، گفتمان پیشین «حمایت قاطع از اسرائیل» با دال‌های جدیدی مانند «آتش‌بس بشردوستانه» و «حمایت از غیرنظامیان» مواجه شده است. در جهان اسلام، هرچند دال مشترک «حمایت از فلسطین» وجود دارد، اما این دال در زنجیره‌های متفاوت «مقاومت»، «میانجی‌گری»، «عملگرایی» و «منافع ملی» مفصل‌بندی شده و مانع شکل‌گیری یک گفتمان هژمونیک واحد شده است.

رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی با بازنمایی رنج غیرنظامیان، به عرصه‌ای برای تقابل گفتمان‌ها و فشار بر گفتمان مسلط تبدیل شده‌اند. سرعت گردش دال‌ها و شدت تقابل گفتمان‌ها در فضای مجازی بی‌سابقه بوده و میدان گفتمانی را از ثبات خارج کرده است. این وضعیت نشان می‌دهد بحران غزه نه تنها سیاسی-امنیتی، بلکه یک بحران گفتمانی است که مفصل‌بندی‌های پیشین را به چالش کشیده و مفصل‌بندی‌های جدید در حال شکل‌گیری است.

با این حال، تغییر مواضع رسمی الزاماً به تغییر بنیادین در نظم منطقه‌ای منجر نمی‌شود، زیرا نبود چارچوب همکاری پایدار میان کشورهای اسلامی و شکاف‌های موجود با بازیگران بین‌المللی مانع از تحولات ساختاری جدی است. این یافته‌ها با دیدگاه‌های موجود درباره روند تدریجی و چندجانبه تغییرات ژئوپلیتیک هم‌سو است.

۱۲. نتیجه‌گیری

تحولات اخیر بحران غزه نشان می‌دهد که این بحران نه تنها ابعاد انسانی و امنیتی گسترده‌ای دارد، بلکه گفتمان‌های سیاسی و دیپلماتیک را نیز بازتعریف کرده است. در آغاز، بسیاری از قدرت‌های غربی، به‌ویژه ایالات متحده و برخی کشورهای اروپایی، حمایت بدون قید و شرط از اسرائیل داشتند، اما با

افزایش تلفات غیرنظامیان و فشار افکار عمومی، برخی دولت‌ها به تعدیل مواضع و درخواست آتش‌بس و کمک بشردوستانه روی آوردند.

در جهان اسلام نیز واکنش‌ها یکنواخت نبود؛ برخی کشورها رویکرد محافظه‌کارانه و میانجی‌گرانه داشتند و برخی دیگر، مانند ایران، حزب‌الله و حوثی‌ها، حمایت صریح و تقابلی از مقاومت فلسطین را دنبال کردند. رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی با برجسته‌سازی ابعاد انسانی درگیری، به تغییر افکار عمومی و فشار بر دولت‌ها کمک کردند و بر پیامدهای ژئوپلیتیکی بحران تأثیر گذاشتند. این تحولات موجب نزدیکی برخی کشورهای اسلامی و تقویت همکاری‌های دیپلماتیک شد، اما شکاف‌های موجود مانع شکل‌گیری جبهه واحد شد. همچنین، بازیگران فرا منطقه‌ای فعال‌تر شده و رقابت و همکاری‌های متقاطع در خاورمیانه شدت گرفته است. در نهایت، بحران غزه به صحنه‌ای برای بازتعریف گفتمان‌های سیاسی، آزمون سیاست خارجی کشورها و تغییر معادلات قدرت در منطقه تبدیل شده و فهم دقیق آن نیازمند توجه هم‌زمان به ابعاد انسانی، رسانه‌ای، سیاسی و ژئوپلیتیکی است.

۱۳. مأخذ

الاماره دری (۸، ۲۰۲۱). اعلامیه امارت اسلامی در مورد ظلم و تجاوز بر مسلمانان فلسطین از سوی

اسرائیل، قابل دسترس از: <https://www.alemarahdari.af/announcement>

هوارث، دیوید (۱۳۷۷). نظریه گفتمان، فصلنامه علوم سیاسی، ترجمه سیدعلی اصغر سلطانی، شماره

دوم، ص ۱۵۶-۱۸۲.

18- Echoes&Reflections(2017).a Brief History of Israel,Contemporary anti-Semitism,available at:

Across the Middle East,Day Month Year,available at: <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/east-mediterranean-mena/israelpalestine/gaza-war-reverberates-across>.

Al-Awsat(Oct 9, 2023).The European Union freezes \$728 million in aid to the Palestinians following the "Hamas" attack. Al-Sharq,available at: <https://cutt.us/Ktftp>.

Albadarin,Emile (2013).The Palestinian Political Discourse Between Exile and Occupation,University of Exeter,available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/20251130.pdf>

Al-Jazeera News (Oct 22, 2023).Lack of International Consensus at the Cairo Peace Summit... Does Egypt Have Other Options?,available at: <https://cutt.us/GEyOp>.

Al-Jazeera News(Nov 11, 2023). The Arab-Islamic Summit condemns Israeli crimes and calls for halting weapons exports to it,available at: <https://cutt.us/okJuL>.

Al-Jazeera(2024). Resignation of a U.S. official in protest against supporting Israel,available at: <https://rb.gy/jjm26k>.

Al-Jazeera(Nov 4, 2023).Protest at the American port of Oakland to obstruct a ship suspected of transporting weapons to Israel.,available at: <https://cutt.us/DjXXW>.

Arab Center for Research and Policy Studies(ACRPS).(2023).The U.S. Position on the Israeli Aggression on Gaza: Background of the Shift in Biden Administration's Policy and Its Limits (Position Assessment),available at: <https://www.dohainstitute.org/ar/Lists/ACRPS-PDFDocumentLibrary/changes-in-us-position-on-gaza.pdf> .

Arab Center for Research and Policy Studies(ACRPS).(2024). The U.S. Position on the Israeli Aggression on Gaza: Background of the Shift in Biden Administration's Policy and Its Limits (Position Assessment),available at: <https://www.dohainstitute.org/ar/Lists/ACRPS-PDFDocumentLibrary/changes-in-us-position-on-gaza.pdf>.

Arabi TV(Dec22, 2023).With a value of 118 million euros, the European Union approves an aid plan for the Palestinian Authority,available at: <https://cutt.us/oBs9o>.

Borrell,Joseph(2024). What the EU stands for on Gaza and the Israeli-Palestinian conflict,available at: https://www.eeas.europa.eu/eeas/what-eu-stands-gaza-and-israeli-palestinian-conflict_en.

Cabinet Secretariat of the Republic of Indonesia (Oct,2023). Indonesia Condemns Attacks in Gaza, Office of Assistant to Deputy Cabinet Secretary for State Documents & Translation,available at:<https://setkab.go.id/en/indonesia-condemns-attacks-in-gaza/>.

Carlo, Monte(2024).Two opinion polls on Gaza... 68% of Americans support a ceasefire, while 28% of Israelis want to annex the West Bank and the Gaza Strip, available at: <https://rb.gy/ggvxk3>.

Cengiz,Written,Battaloglu,Nesibe H,Qawasmi,Farah AI (Nov,2024).Gulf States and Israels War on Gaza:Variation in Responses and Policies,The Studies Center at the College of Arts and Sciences,Qatar University press.

Dabirimehr,Amir,Fatmi,Malihe(2014).Laclau and Mouffes Theory Of Discourse,Journal Novel Applied Sciences, Vol 3 (11),p 1283-1287.

Dacey,Julien B.Bianco,Cinzia.Lovatt,Hugh (Mar 2024).The Gaza Crisis:Mapping The Middle Easts Shifting Battle Lines,European Council On Foreign Relations,Special,available at: <https://ecfr.eu/special/the-gaza-crisis-mapping-the-middle-east-shifting-battle-lines/>.

France 24 website(28 Oct,2023).Israel likens Hamas to “ISIS” as part of a broad international campaign to condemn the movement, available at: <https://cutt.us/9dBYO>.

France 24(2024).Dialogue with Ambassador Adel Atiya,available at: <https://www.youtube.com/watch?v=LLJxLR9eWtY>.

Gordon,Anna, Oliva, Anna Cleary(12 Dec,2023). Here’s What to Know About The U.K.’s Defeated Gaza Ceasefire Vote in the House of Commons, Time,available at: <https://time.com/6335408/uk-government-house-of-commons-gaza-ceasefire-vote/>.

https://echoesandreflections.org/wp-content/uploads/2017/07/011-02-07_StudentHandout_ABriefHistoryofIsrael.pdf.

International Crisis Group (Nov,2023). The Gaza War Reverberates Khamenei.IR(Oct,2023).Big Step Toward the Salvation,10.Oct,2023,available at: <http://english.khamenei.ir/news/10209/Big-step-toward-the-salvation>.

Lons,Camille(2023). Torn apart: How the Israel-Hamas war is dividing French society, available at:<https://ecfr.eu/article/torn-apart-how-the-israel-hamas-war-is-dividing-french-society/>.

Matar,Dina (Feb,2025). Habitual media: interrogating Western legacy media’s complicity in the epistemic ‘war’ against Palestinians,Third World Quarterly,available at: <https://doi.org/10.1080/01436597.2025.2462787>.

MEM(Oct 15,2023). Spain PM announces commitment to recognize Palestine statehood,available at: <https://www.middleeastmonitor.com/20231115-spain-pm-announces-commitment-to-recognise-palestine-statehood/>.

Ministry of Foreign Affairs (2024). Pakistan Condemns Israel’s Military Aggression against Rafah City in Gaza, Ministry of Foreign Affairs Government of Pakistan,available at: <https://mofa.gov.pk/press-releases/pakistan-condemns-israels-military-aggression-against-rafah-city-in-gaza>.

OCHA (2023).Informal session of the General Assembly on the humanitarian situation in the Gaza Strip,available at: <https://www.ochaopt.org/ar/content/informal-plenary-meeting-general-assembly-humanitarian-situation-gaza-strip>.

PBS(Nov16, 2023).Who are the Palestinian and Jewish-led groups leading the protests against Israel’s action in Gaza?.available at: <https://cutt.us/3O0HM>.

Rabaia,Ibrahim s(Jan 2024). The War on Gaza: An Analysis of Regional and International Positions and their Transformations Reform,A

Series of Analytical Papers, The Palestinian Association for Empowerment and Local Development, Birzeit University.

Rossinow, Doug (29 Nov, 2023). Joe Biden Turning Out to Be America's Most Pro-Israel President Ever, Time, available at: <https://time.com/6340511/biden-israel-history/>.

RT (2023). The Houthis announce the detention of an Israeli ship, and Tel Aviv considers it a serious incident, available at: <https://cutt.us/agrYT>.

RT (2024). More than 100 employees in the U.S. Congress urge the Biden administration to stop the war, available at: <https://rb.gy/nncn0c>.

RT (2024). Pre-Expulsion... The U.S. House of Representatives sanctions Rashida Tlaib, available at: <https://rb.gy/6pthe4>.

Rudolf, Inna (Dec 2024). The War On Gaza and Iraqs Resirance State, Mediterranean Politics, available at: <https://doi.org/10.1080/13629395.2024.2439695>.

Shamir, Eitan (2024 Oct). Not an End State But a Long Game: Israel Strategic Goals in the Iron swords war, BESA center Perspectives Paper No.2, 314, October 14 2024).

The Arab Center for Research and Policy Studies (May, 2024). Determinants of Saudi Arabia's Response to the Gaza War, Al-Dayaen, Qatar.

TRT Arabi (Nov 13, 2023). Between Ukraine and Gaza: What Causes the Western Double Standard in Approaching Wars?, available at: <https://cutt.us/gz7nA>.

Wafa (2024). In his opening remarks at the Eighth Regional Forum, Borrell stated: "There will be no peace or security for Israel without a Palestinian state", Palestinian News Agency, available at: <https://wafa.ps/Pages/Details/85252..>

Wafa (Dec 8, 2023). Delegate of the Ministerial Committee appointed by the Arab-Islamic Summit: The current priority is to achieve a ceasefire in Gaza, Palestinian News Agency, available at: <https://www.wafa.ps/Pages/Details/85995..>

Wafa (Nov 11, 2023). The Arab-Islamic Summit condemns the aggression on the Gaza Strip and calls on the Security Council to make a binding decision enforcing its cessation. Palestinian News Agency, available at: <https://www.wafa.ps/Pages/Details/84195>.

Youm7 (Dec 26, 2023). Yedioth Ahronoth: America sent more than 10,000 tons of weapons to Israel since October 7, available at: <https://cutt.us/ghTtW>.